

Szakmai vélemény az új helyesírási szabályzatra vonatkozó javaslatról

Fejes László

1. Általános megjegyzések

Elöljáróban szeretném leszögezni, hogy a benyújtott javaslat a jelenlegi formájában szakmai és társadalmi vitára teljesen alkalmatlan. A véleményalkotóknak csupán a szabályzat szövege, ill. abban a törölt és betoldott elemek kiemelése áll rendelkezésükre. A bizottság a módosításokat, továbbá az esetleg elvárható módosítások elmaradását semmivel nem indokolta, a módosítások szükségességét szakmai érvekkel nem támasztotta alá. A módosításokról sem a szakmán belül, sem a nyilvánosságban nem folyt vita. Az előző két szabályzatmódosítás a diktatúra éveiben is sokkal nagyobb nyilvánosságot kapott, mint a jelenlegi. Nekünk a jelen helyzetben nem helyesírási, szabályozási kérdésekben kell véleményt nyilvánítanunk, hanem egy kész szöveget értékelnünk.

A bizottság nem tette világossá, miért éppen a benyújtott változtatásokat kívánja elfogadtatni, ezért a bírálónak találgatásokba kell bocsátkoznia és felesleges munkát végeznie. Mint az alábbiakban rámutatok, a szabályzat szövegének a módosításai néhol azt sem teszik világossá, hogy a szabály változott-e.

2. A szabályzat terminológiája

Személyes nézeteim szerint a magyar helyesírás gyökeres megváltoztatása nem szükséges (habár pl. az *í, ú, ű* megszüntetése mellett komoly érvek szólnak), a helyesírási szabályzat alapos átdolgozására azonban szükség lenne. A jelenlegi helyesírási szabályzat rendkívül elavult nyelvészeti terminológiát használ, mely ráadásul az egyszerű nyelvhasználó számára érthetetlen. Fontos lenne tehát a szabályzatnak a terminológiai sallangoktól való megtisztítása,

és a gyakorlati használóhoz való igazítása. Erre sajnos alig van példa (a *-szerű* és társai „képzőszerű” minősítésének törlése: **62.**, **85.**, **172.**, **268.**).

Ellenben teljesen fölösleges terminológiai játszadozás folyik: a „személyjel” elsődlegessé és a „személyrag” másodlagossá tétele, a „tárgyas” ragozás „határozott”-ra cserélése és a „tárgyas” terminus másodlagossá tétele – miközben a toldalék funkciójának megnevezése eleve felesleges, és nincsen jelentősége a ragozási típusnak sem (**54–58.**, **63.**, **77–82.**, **129.**). (Erre a kérdésre még visszatérek.)

A **203.** pontban nem világos, hogy a *-beli* mitől képző, hiszen a mellérendelési teszt inkább utótagnak mutatja: *A Népszabadság- és Magyar Hírlap-beli hirdetések...* A fő probléma azonban nem ez, hanem az, hogy a szabály szempontjából ez a kérdés érdektelen, hiszen beszélhetnénk pusztán a *-beli*, *-féle*, *-fajta*, *-szerű* elemekről.

3. Az elmaradt módosítások

Néhány ponton a szabályzat radikális egyszerűsítésre szorulna, de ebből semmi nem valósult meg, sőt a helyzet romlott. Példaképp említtem meg, hogy a **39.** pont szerint az *enni*, *enne* alakokban valóban a toldalék mássalhangzójának hossza váltakozik (azaz csak az *e* lenne a *tő*). Ez erősen vitatható és elemzésfüggő, de a fő probléma megint nem ez, hanem az, hogy ezzel a nyelvészeti problémával a mindennapi nyelvhasználót terhelni felesleges, különösen, mivel számára a probléma ebben a formájában nem jelentkezik. Inkább a *-d* ~ *-dd* ingadozásról szóló rész lenne törlendő.

Véleményem szerint a szabályzat bizonyos részei könnyen egyszerűsíthetők lennének úgy is, hogy maga a helyesírás nem változna.

3.1. A *j*-vel kezdődő toldalékok kapcsolása

A *j* kezdetű toldalékokat a *tő*höz mindig a szóelemző írásmód szerint kapcsoljuk. A szabályzat feleslegesen választja szét a *gy*, *ny*, az *l*, ill. a *d*, *n*, *t* végű töveket, ill. az igéket és főneveket, hiszen ezek írásakor ugyanaz az elv érvényesül: a hasonulást nem jelöljük. Nem világos, miért kell külön tárgyalni a névszói és igei tövek *j* kezdetű toldalékkal való ellátását, ha az alapelv mindkét esetben ugyanaz. Maguk a *gy*, *ny*, az *l*, ill. a *t*, *d*, *n* végű tövek sem különböznek az összes többi *tőtől* (a hasonulást ezeknél nem jelöljük, a *többinél* meg nincs is), külön tárgyalásuk tehát aligha indokolt (**54–58.**, **63.**, **77–82.**, **129.**). Csupán egyetlen pontban annyit kellene leírni, hogy ha az adott mássalhangzókra végződő tövekhez *j* kezdetű toldalék járul...

3.2. Az összetett szavak helyesírása

Különösen ellentmondásos az összetett szavak és a szókapcsolatok elkülönítése a szabályzatban, az összetételi típusok felesleges részletezéséről nem is szólva. Ezen a területen kísérlet sem történt a szabályzat egyszerűsítésére.

A szabályzat többször kimondja azt az alapelvet, hogy az összetett szavakat egybeírjuk, a szókapcsolatokat külön. Arról azonban csak néhány sikerületlen fordulat szól, hogy a kettő között mi a különbség.

A **96.** pontban történik a legkomolyabban vehető kísérlet a szóösszetétel és a szókapcsolat megkülönböztetésére. A szabályzat itt az összetett szavakat szemantikai alapon kívánja megkülönböztetni a szókapcsolatoktól. Ám a *házi nyúl* ugyanúgy nem a tagok jelentésének összegéből áll (ha egy lakatlan szigeten elszaporodnak a házi nyulak, fajukat tekintve akkor is házi nyulak maradnak), mint a példaként szereplő *víziló*, mégsem írjuk egybe. Ha azonban az utótag jelentésének megőrzését szabjuk feltételül (ti. a *házi nyúl* legalább nyúl), akkor a *vadnyúl* egybeírása nem indokolt. A **115.** pont például kijelenti, hogy egybeírjuk a főnévi minőségjelzős összetételeket, de mi dönti el, hogy az *akácerdő* összetett szó, és nem szókapcsolat?

A **113.** pont javasolt módosítása szerint mindenképpen egybeírandók azok a melléknévi előtagú alakulatok (ebben az esetben a módosítási javaslat mind a kapcsolat, mind az összetétel terminust kerüli), amelyekben az igenév rendeltetést fejez ki. De a különírandó *rakétaindító állvány*, *összekötő híd* stb. miért fejez ki kevésbé rendeltetést, mint az egybeírandó *véradóközpont*? (Utóbbi egybeírását inkább a 'véradók központja' vagy a 'véradók számára létrehozott központ' értelmezés indokolná.) A *-képesség* utótagú összetételek pedig egyáltalán nem fejeznek ki rendeltetést. (Ráadásul a régi szabályzatban is ugyanitt példaként szereplő *kiváló termék* esetében erősen megkérdőjelezhető, hogy az előtag igenév, és nem melléknév – a bizottság ezt a példát mégsem javasolta törölni.)

Rendkívüli módon leegyszerűsíténé a helyzetet, ha a szabályzat egyáltalán nem használná a szóösszetétel vagy a szókapcsolat terminust, hanem csak arról beszélne, hogy mit kell egybe-, ill. különírni (esetleg csak azt nevezné összetett szónak, ami egybeírandó, azt viszont mindig). A jelenlegi szabályok pl. anyagnévi jelzőről beszélnek akkor is, amikor az egybeírandó az őt követő szóval (**116.**). Sőt a **103.** pontot a bizottság úgy javasolja módosítani, hogy beszúrja a „bár az ikerszók valójában nem összetételek” megjegyzést – ennek azonban semmi köze a helyesíráshoz, és a szabályzat használóját inkább összezavarja, mint segíti. Különösen érthetetlen a **112.** pont módosítására vonatkozó javaslat. Itt az önálló szóként nem használatos elemekről (*gyógy-, kultúr-, pót-* stb.) van szó. Az érvényben levő szabályzat ezeket előtagoknak nevezi, az új javaslat szerint ezek jelzők, melyek szókapcsolatokat alkotnak

a jelzett szóval, de ennek ellenére egybeírjuk őket. (Eleve kérdés, hogy ez mik közötti kapcsolat, ha az elem önállóan nem fordulhat elő.) A szabályzat olvasóit ez csak megzavarhatja.

Jelenleg az összetételek helyesírásáról szóló pontok (105–128.) sokféle összetételi módot különböztetnek meg az összetételen belüli „szintaktikai szerkezetek” alapján. Ez az elemzés mód eleve nagyon problematikus, hozzá hasonlít más nyelvek nyelvtanaiban nem is találunk. Ráadásul a különböző típusok nem is határozhatóak el, a 130. pont szerint a *bableves* jelentéstömörítő összetétel (’babból készült leves’) – miben különbözne ettől az *aranygyűrű* ’aranyból készült gyűrű’. A helyesírási kézisótár szerint a *mészkhégyesség* ’mészkhéből keletkezett hegység’ egybeírandó – innen sejthető, hogy a szótár készítői jelentéstömörítőnek gondolták, hiszen ha anyagnévi lenne, akkor az összetett előtagot (jelzőt???) külön kellene írni. De mi dönti el, hogy itt jelentéssűrítő és nem „anyagnévi jelzős” szerkezetéről van szó?

Az esetek jelentős részére könnyű szabályt alkotni. Kimondható lenne, hogy a két főnév alkotta szerkezet szinte mindig összetett szót alkot, és csak a kevés számú kivételt (*tanár úr*, *orvos barátom*, *rendőr százados*, *ajándékosár* vs. *ajándékkosár*) kellene felsorolni. (Mellékesen jegyzem meg, hogy erősen megkérdőjelezhető, hogy a példasorban szereplő *rongy fráter*, *kutya hideg* esetében valóban főnév-e az első elem.)

A melléknévből és főnévből álló szerkezetek írásmódja is könnyen egyszerűsíthető lenne a jelenleg is meglévő alapelv érvényesítésével. Eszerint a melléknévet akkor kellene egybeírni a főnévvel, ha a szövegalkotó azt szeretné jelezni, hogy a melléknév nem egyszerűen egy tulajdonságot jelöli, hanem egy fajtát (fajt, típust). Szeretném emlékeztetni az egybegyűlteket arra az esetre, amikor a Nyelvtudományi Intézet egy rendezvényén felmerült, hogy miért írandó külön a *fekete rigó*, de egybe a *sárgarigó*. Amikor valaki megadta a – szabályzatnak megfelelő – választ, miszerint azért, mert a *fekete rigó* egy rigóféle, míg a *sárgarigó* nem, a jelen levő mintegy két tucatnyi nyelvész egyszerre tört ki kacagásban. Ez nem véletlen. Azt ugyanis, hogy melyik madár bilológailag hova sorolandó, csak a speciális ornitológiai ismeretekkel rendelkezők tudhatják. Az azonban mindenki számára világos, hogy mindkét kifejezés egy madárfajt jelent: az albínó *fekete()rigó* éppen úgy *fekete()rigó*, ahogyan az albínó *sárgarigó* *sárgarigó*. Ez a szemlélet nem állna távol a mai szabályzástól, de egyszerűbben követhető lenne. Ráadásul sok esetben alternatív írásmódot engedne meg a szövegalkotó szándéka szerint: a *zsíros kenyér* kapcsolatot csak akkor írhatná egybe, ha egy bizonyos szendvicsfajtára gondolna – ha azonban egy kenyérdaraból ír, amelyre valamilyen módon zsír tapadt, a különírás lenne az egyedüli helyes megoldás. (Ez alól esetleg egyes képzett melléknévek jelenthetnének kivételt bizonyos esetekben: l. *párizsi kocka* vs. *párizsikocka*.)

Megjegyzendő, hogy a jelenlegi javaslatban a példák is zavaróak. A **108.** b) pontban ezt olvashatjuk: „Ha a minőségjelzős kapcsolatban a tagok jelentése más, mint az előtag és azt utótag jelentésének összege, akkor a szerkezet minőségjelzős összetétel, ezért a tagokat egybeírjuk:..”. A c) pontban viszont arról esik szó, hogy „jelentésváltozás nélkül is egybeírjuk számos minőségjelzős kapcsolat (sic!) tagjait”: a két újonnan beszúrt példa: *fehérérrépa, kistányér*. Az első estében nyilvánvaló, hogy nem egyszerűen fehér színű répaféleségről, hanem a petrezselyemgyökérről van szó, az egybeírás tehát a b) pont alapján indokolt. A második esetben is belátható, hogy nem egyszerűen a tányér méretéről van szó: egy babakádba való levesestányérról írva aligha választanánk az egybeírást, míg egy film díszletéül szolgáló süteményestányér esetében inkább az egybe-, mint a különírás mellett döntenénk. Ugyanakkor érthetetlen, miért törölték a példasorból a *vízínövényt*, hiszen ebben az esetben az egybeírásnak nincs funkciója: a *vízi* jelentése egyébként is ’tipikusan vízben vagy víz közelében élő, lévő’, nem pedig ’éppen vízben levő’.

Néhány további megjegyzés az összetételek helyesírására vonatkozó javaslatokról:

- **107.** Az „alanyos kapcsolatok” egybeírásáról elég lenne azt írni, hogy akkor írjuk őket egybe, ha sajátos jelentésűek, továbbá a hagyomány miatt egybeírandókat fel lehetne sorolni.
- **123.** Teljesen felesleges pont, különösen, hogy a jelöltség vagy jelöltség nem dönti el egyértelműen az írásmódot.
- **124.** Erősen megkérdőjelezhető, hogy pl. az *úttörő, kárvallott* a mai jelentésében tekinthető-e „tárgyas” összetételnek.
- **128.** A *bennfentes* mellett a *fennszóval* és a *bennszülött* törlése is indokolt lenne, hiszen ezek utótagja grammatikailag és szemantikailag azonos paradigmában nem használatos.
- **130.** Számomra érthetetlen, hogy a *bennfentes* milyen jelentést tömörít. A jelentése talán ’(valamilyen ügyben) benne lévő fentes’?
- **136.** A leírt szabály az összetételi utótag írására vonatkozó szabályt (ti. előtaggal egybe) ismétli meg néhány kiragadott elemre vonatkozóan. Didaktikai szempontból bizonyára helyes, de nem jelentős.
- **140.** Az alárendelő betoldása nem indokolt, hiszen mellérendeléssel is keletkeznek hosszú szavak – más kérdés, hogy az alább következők ezekre nem vonatkoznak.

A törlések indokoltak.

Az új betoldást célszerűbb lenne úgy megfogalmazni, hogy összetételnek számít, ha akár előtagja, akár utótagja önállóan is használatos. Kérdés azonban, hogy a szabály használható-e, hiszen az *infra* (ill. még *mikró*), bár használatos önálló szóként is, más jelentésben. Kérdéses, hogy a kivételeket érdemes-e kivételnek megtartani, és

nem lenne-e érdemes a szabályhoz igazítani őket. Még jobb alternatív megoldás lenne, ha a hat szótag feletti kötőjeles írásmód fakultatív lenne, és az író maga döntené el, hogy szükségesnek érzi-e.

Az eleve kötőjeles összetételekhez további tagok kapcsolása viszont – az érthetőség érdekében – kötelezően kötőjeles lenne.

- **94.** Igaz-e, hogy a hosszú magánhangzóra végződő összetett szavakhoz másképp kapcsoljuk a toldaléket??? Érdemes lenne világosabban megfogalmazni, miről is van szó.

Az összetett szavak írásmódjának szabályozását mindenképpen egyszerűsíteni kellene. Feltételezhető, hogy az ilyen szerkezetek írásmódjában már akkora a káosz, hogy a jelenlegi írásszokás radikális megváltoztatása és sok kivétel meghagyása nélkül sokkal egyszerűbb szabályrendszert nem alkothatnánk. De még a kivételek hosszas sorolása is jobb megoldás lenne, mint a jelenlegi kaotikus rendszer és emellett még a kivételek hada.

Az egybeírás és különírás szabályainak teljes újrakodifikálása nélkül új magyar helyesírási szabályzat nem jelenhet meg. A helyesírási bizottság a szabályzat ezen részének újragondolására kísérletet sem tett, és ez önmagában is kizárja, hogy az új helyesírási szabályzatra vonatkozó javaslatát elfogadjuk.

3.3. Néhány további egyszerűsítés

A **4.**, ill. **6.** pont felsorolja, hogy mik jelölhetnek magán-, ill. mássalhangzókat a magyarban. A szabályzat használója számára érdektelen információ, hogy ezek közül egyesek mellékjelesek vagy kettős betűk. A mellékjelek formájáról való megjegyzések azért is érthetetlenek, mert a szabályzat a betűk alakját sem határozza meg.

148. A pont tartalma a javaslatban teljesen másra vonatkozik, mint a jelenleg érvényes változatban – mi indokolja az eredeti törlését és az új betoldását? Mivel alapesetben mindent kisbetűvel kezdünk, feleslegesek az olyan bekezdések, melyekm azt határozzák meg, hogy mit írunk kisbetűvel: csak azt kell meghatározni, hogy mit írunk naggyal. (Éppen ezért a **147.** pont is törölhető.)

168. Az ifjabb és az idősebb nem kizárólag nevek előtt használatos (*az ifjabb orvosok, az idősebb kőműves*)! Kiemelt helyzetük pedig éppen az, ami minden közszó esetében (ti. mondat eleje). Éppen ezért ez a pont teljesen felesleges.

A **193.** pontban a kiegészítés annyiban felesleges, hogy minden intézménynévről elmondható: amikor az intézmény nevének része, akkor a megnevezőszót (*szálloda, étterem*) is nagybetűvel kezdjük. Célszerű lenne az intézményneveket együtt tárgyalni és alpontokban hívni fel a figyelmet az esetleges

különbségekre. Kérdés azonban, hogy van-e okunk a különböző intézmények neveit különbözőképpen írni.

A **198.** pont lényegében azt mondja ki, hogy tulajdonnévhez kötőjellel kapcsoljuk és kisbetűvel írjuk a *díj*, *érem* stb. szót, minden más esetben külön írjuk, de díjanként különbözik, hogy kis- vagy nagybetűvel. A b) pontban egyszerűbb lenne kimondani, hogy a nem kötőjellel kapcsolt nevek esetében egyéni, hogy a *díj*, *érem* stb. szót nagy betűvel kell-e írni. Jelen esetben nincs explicite kimondva a különbség oka.

3.4. A helyesírás státuszára vonatkozó megjegyzések

Korunk egyik legfontosabb nyelvészeti problémája az olyan emberek megbélyegzése, akik nem ismernek egy nyelvi normát (vagy nem alkalmazkodnak hozzájuk), ideértve a helyesírás ismeretét is. Az ilyen jelenségek ellen legcélszerűbb lenne eleve a helyesírási szabályzatban fellépni. Indokolt lenne a szabályzathoz egy preambulomot szerkeszteni, amely kitérne arra, hogy a helyesírási szabályok milyen közlőhelyzetben milyen mértékben (és miért) követendők. A jelenlegi szabályzat, illetve a módosítási javaslatok szórványosan kísérletet tesznek erre, de a problémát így nem lehet kezelni.

Érthető például, hogy a **149.** pontból a bizottság törölte azt a tételt, hogy az adott szabálytól szépírók el szoktak térni – ez ugyanis minden szabályra igaz lehet. A **151.** pont azonban továbbra is arról szól, hogy a nagybetűs írás a költői művekben lehet a megszemélyesítés eszköze. A költői művek azonban kívül esnek a helyesírási szabályzat hatáskörén.

Ugyanez vonatkozik a magánlevelekre, ennek ellenére a **150.** pontban kifejezetten a magánlevelekben használatos megszólítási formákról szól a szabályzat.

Pozitív példa a **17.** pontban a nyelvi helytelenségekre vonatkozó tagmondat módosítása. Ugyanakkor a bekezdés tartalma átgondolandó lenne, különösen az az állítás, hogy a régies és a nyelvjárási formák kerülendők: ezek használatára amúgy is csak akkor kerül sor, ha az indokolt. Ráadásul ez stilisztikai és nem helyesírási kérdés. Helyes azonban a „helytelenségek”-re vonatkozó tagmondat törlése.

3.5. Új tudnivalók

A számítógépek rohamos terjedésének, illetve a számítógép segítségével történő szövegalkotás mindennaposává válásával a helyesírási szabályzatot szükséges lenne kiegészíteni olyan szabályokkal, amelyekre korábban legfeljebb tipográfusoknak, esetleg gépiróknak volt szükségük. Olyan szabályokról van szó, mint hogy mely írásjelek elé és után kell vagy tilos szóközt rakni, hogy

mi különbözteti meg a kötőjelet a gondolatjeltől, milyen típusú idézőjeleket kell használni. Ezen, a szabályzatban nem kodifikált, de a legtöbb olvasóban öntudatlanul is benne élő hagyományok megszegése sokkal zavaróbb, nehezebben értelmezhetőbb írásképet eredményez, mint jó néhány kodifikált szabály megszegése.

Sajnos a bizottság javaslatai között ilyen irányban egyetlenegy lépés sem szerepel.

4. A helyesírást érintő módosítások

A bizottság javaslatai a szavak, mondatok követendő írásmódját csak néhány érdemi kérdésben módosítják.

4.1. A kötőjelet tartalmazó előtagú összetételek

A kötőjelet tartalmazó előtagú összetett szavakban engedélyezi a több kötőjel használatát (140.). A javaslat támogatandó.

4.2. Az *-i* képző kapcsolása *i*-re végződő tövekhez

A javaslat engedélyezi az *-i* képző hozzátételét az *i*-re végződő földrajzi névi tövekhez. A jelenlegi tiltás valóban érthetetlen, a módosítás támogatandó.

4.3. A *h* végű szavak toldalékolása

Valójában csak egyes *h* végű szavak esetében engedélyezi a javaslat a *-vAl* rag *-hAl* alakban történő csatolását (75., 83.). Támogatandó, hogy lehetővé teszik egyes szavak alternatív írásmódját. Nem világos azonban, hogy mely szavakét, és miért éppen azokét. Az egyes példák törlése, betoldása érthetetlen: a *pléh* legalább annyira ingadozik, mint a *cseh*. Mivel nyelvi változás van folyamatban, egy viszonylag racionális döntés is hamar „elavulhat”. Éppen ezért célszerű lenne minden *h*-ra végződő, *-vAl* ragos szó írásmódját szabadon választhatóvá tenni.

A pont végén a törlés indokolt: az indulatszók végén álló „néma *h*”-t (???) egyébként sem szokás írásban jelölni, így az új szabályzat az írásszokáshoz igazodna.

4.4. A *nem()csak* írásmódja

A korábbi *nemcsak* helyett *nem csak*-ot írat, ha a mondatban nincs *hanem*. Érthetetlen a szabály további bonyolítása. Több helyes megoldás állna a ren-

delkezésünkre:

- A *nemcsak* hagyományosan egybeírandó, tehát ezt őrizzük.
- A *nemcsak* egybeírásának nyelvészeti indoka nincs, ezért a kizárólag a különírt *nem csak* az elfogadható.
- Mindkét változat elfogadott, a különírt a *csak* hangsúlyozását jelenti.

A *hanem* jelenlétének a *nemcsak* grammatikai vagy szemantikai szerepére nincs hatása, értelmetlen az írásmódját ehhez kötni, ráadásul a mondat átszerkesztése (a *hanem* törlése vagy betoldása) hibalehetőséggel járna.

4.5. Kivételek a hatszótagos szabály alól

A hatszótagos szabály alól a hagyományra hivatkozva felment néhány kivételesen egybeírt alakot. Kérdéses, hogy érdemes-e kivételt tenni, és nem a szabály lazább megfogalmazására lenne-e inkább szükség (140.).

4.6. Borfajták nagybetűs írása

A 196. pont szerint a borfajták nagybetűvel írandók. Mi indokolja ezt? A *soproni kékfrankos* éppen olyan, mint a *csányi dinnye*. Lehet ugyan a borászok, bormarketingesek nyomására hivatkozni, de akkor társadalmi nyomásra megfontolandó lenne az ünnepek (*Karácsony*, *Húsvét*) vagy a hónapok, a hét napjainak nagybetűs írása is.

4.7. Régies családnevek elválasztása.

Nem világos, hogy valódi módosításról van-e szó, de a 232. pontban a szabály ellentmond a példának: a *Des-sew-ffy* írásmód nincs összhangban azzal a szabállyal, amit illusztrál: „A mássalhangzót jelölő kettőzött betűk esetében (hangértéküktől függetlenül) az egyiket az előző sorban hagyjuk, a másikat pedig átvisszük a következő sorba” – ezt követve *Des-sewf-fy* lenne a helyes elválasztás.

5. A helyesírást nem érintő szabálmódosítások

A szabályzat módosításainak jelentős részét a következők teszik ki:

- A példaszorok módosítása. Ezek nagyrészt érthetetlen változtatások (21., 22., 25., 27., 30., 45., 47., 89., 99., 119., 126., 132., 169., 170., 178., 181., 183., 193., 198., 206., 212., 216., 232., 259.,

265., 287–289., 291. 292., 293., 301., 303. – ezek jelentős részében csak a példák változtak). A változtatások egy része azóta megszűnt intézmények, a használatból visszaszorult közszók lecserélése gyakoribbakra (**191.** a *debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem*, **202.** *Az új híd felavatásáról az Esti Hírlap közölte az első tudósítást*, **225.** *alma-atai* helyett *tel-avivi*, **289.** *Ofotért* helyett *Orex*, ill. a **183.**-ban a *kistérség* és a *régió* beszúrása a közigazgatási egységek sorába [ez sem következetes, hiszen a *járás* megmarad], továbbá a **265.** pontban a *szövetkezet* cseréje *bt.*-re). Ez azért sem érthető, mert ezen intézmények és reáliák írott szövegekben továbbra is rendszeresen felbukkan(hat)nak. Végképp jelentéktelen az 1983-as dátunok 2007-esre, 2008-asra cserélése (**298., 299., 302.**). Mivel a családnevek írása amúgy is egyedi, teljesen felesleges a **158–159.** pontokban a példatár bővítése. A **160.** pontban a vallási-mitológiai körbe tartozó nevek kiegészülnek a a *Szent Péter*, *Szűz Mária* példákkal, de ebben az esetben illene explicite kitérni a jelző nagybetűs írására. A **187.** pontban példa mellé nem ártana explicite is leírni, hogy a csillagnév minden szavát nagy kezdőbetűvel írjuk, a **188.** pont betoldása pedig felesleges, helyette ésszerűbb lenne a **187.** pontot bővíteni.

- A módosítások egy része csupán a szabályok szövegének stilisztikai javíthatása, az esetek többségében nem is érthető, nem is indokolt (**76., 212., 231., 245., 248.**, ill. a **17.** elejének módosítása). Kiemelendő pl. az **54.** pontban az „azaz” „vagyis”-ra cserélése.
- Előfordulnak a helyesírás lényegét nem érintő betoldások. A **7.** pontban szükségtelen az a megállapítás, hogy a *j*-n funkciótlan pont van. A **101.** pontban a „valódi mellérendelő” beiktatása felesleges, hiszen ha a kettőzést (többszörözést) nem tekintjük mellérendelésnek, akkor nincs „nem valódi”, ha pedig igen, akkor nincs értelme azt „nem valódi”-nak nevezni.
- Néhány módosítás nem is helyesírási kérdéseket érint, vagy nem szabályoz helyesírási kérdéseket.

Eleve kérdéses, hogy a betűrendnek helye van-e egy helyesírási szabályzatban. A **14.** kiegészítése szerint azonos szavak esetén a kisbetűsnek meg kell előznie a nagybetűset. Ez specifikus kérdés, mindig az adott munka szerkesztőjére kell bízni, az általános szabályozás nem indokolt. Aligha valószínű, hogy a bizottság a döntését észérvekkel tudja alátámasztani.

Az újonnan beiktatott, a telefonszámok írásmódjára vonatkozó **305.** pont nem is szabályt fogalmaz meg. A telefonszámok írásának szabályozása felesleges, a gyakorlat leírása pedig nem a helyesírási sza-

bályzat feladata.

Úgy tűnik, a preskripció és a deskripció többször keveredik a szabályzatban.

A **298.** (korábban **293.**) pontban a szabályzat megállapítja, hogy terjedőben van a keltezés pontok nélküli, kötőjellel írott formája, azonban ennek elfogadhatóságáról, használati köréről nem nyilatkozik.

A **194.** pontban nem egyértelmű a szabály megfogalmazása: ezek szerint a *szegedi szabadtéri játékok* kisbetűkkel is írható? A jelenlegi megfogalmazás szerint ugyanis a nagybetűs írásmód elfogadható. (Feltehető, hogy egy helyesírási versenyen a kisbetűs írásmódot nem fogadnák el, mivel ez a rendezvény neve.)

A **27.** a) pontban nem világos a *tíz, húsz* toldalékolt alakjaira vonatkozó példák törlésének oka. Ez vajon azt is jelenti, hogy a *tíz, húsz* helyesírására vonatkozó, a mai köznyelvi használattól teljesen idegen hosszúságjelölés is megváltozik? Ha igen, hogyan? Ha nem, mi indokolja a törlést? Nem világos a b) pont teljes törlésének az oka sem, hiszen ha az írásmód megmarad, akkor a szabályalkalmazó számára igen fontos, hogy a hosszúságjelölés a *kéz* mintájára történik.

- **Vannak szabálymódosítások, melyek elfogadhatóak vagy kifejezetten támogatandóak, de magát a helyesírást nem módosítják (95., 98., 102., 111., 131., 141-144., 154., 155., 163., 164., 169., 170., 174., 176., 177., 191. d), 216., 218., 224., 251., 259. 261., 275., 278.).**

6. Helyesírási hibák az új szabályzatban

A módosítási javaslatokban két helyesírási hibát sikerült felfedeznem:

- **132.:** „egyes számú[,] harmadik személyű”.
- **280.:** „kezüleg” helyett „kezűleg”.

7. Összefoglalás

Álláspontom szerint a helyesírási szabályzatban végzett módosítások semmiképpen nem indokolják egy új helyesírási szabályzat kiadását. Esetleg megfontolható lenne a tizenegyedik kiadás módosítása, de ez kizárólag a helyesírást meg is változtató módosításokat érinthet. Ilyen kevés érdemi módosítás azonban még ezt sem indokolja.

Amennyiben új helyesírási szabályzat jelenik meg, annak szerkezetileg

sokkal áttekinthetőbbnek, terminológiaiailag jóval egyszerűbbnek kell lennie, és szabályoznia kell a számítógépes szövegszerkesztés általánossá válása miatt felmerülő kérdéseket. Tekintettel arra, hogy egy új szabályzat elfogadása után néhány évtizedig nem célszerű jelentős változtatásokat végrehajtani, nem szabad olyan új szabályzatot elfogadnunk, amely ezen kérdéseket nem rendezi.

A jelenlegi javaslat tehát egyértelműen elvetendő.